

LÉVAI CSABA

Forradalom – háború – rabszolgaság

*Az amerikai forradalom hatása George Washington rabszolgasággal kapcsolatos felfogására**

Egy virginiai rabszolgatartó

George Washington (1732–1799) rabszolgaságról alkotott képe jelentős változásokon ment keresztül élete folyamán. Amikor Washington 1732-ben meglátta a napvilágot, a rabszolgatartás egész Brit Észak-Amerikában elfogadott és törvényes jelenségnek számított. Az Egyesült Államok későbbi első elnöke szinte „beleszületett” az intézménybe, s fiatal korában nem is fogalmazott meg azzal kapcsolatos fenntartásokat. Később egyfajta „kényelmetlen alkalmazkodás” jellemezte az álláspontját, míg élete végére eljutott a rabszolgatartás elutasításáig – bár ezt a véleményét nyilvánosan sohasem hangoztatta. L. Scott Philyaw szerint rabszolgáihoz való viszonyulását alapvetően négy tényező határozta meg: az amerikai nemzet egyik vezetőjeként betöltött funkciói; családja anyagi értelemben vett jóléte; a forradalom idején a hadsereg szükségletei; valamint a fennhatósága alá tartozó rabszolgák jogi helyzete”.¹

Washington katona és politikus volt, aki sohasem fogalmazta meg politikai felfogását olyan elméleti igénnyel, mint Thomas Jefferson (1743–1826) vagy James Madison (1751–1836) – hogy más jelentős rabszolgatartó Alapító Atyákat említsünk. Ezért az ő esetében egyrészt nehezebb a rabszolgaságról alkotott nézetei összefoglalása, másrészt pedig rabszolgatartó gyakorlata, illetve az arra vonatkozó elméleti megfontolásai nem választhatók el és állíthatók szembe egymással, mint fentebb említett kollégái esetében. Ebben a tanulmányban nem az a célom, hogy a maga teljességében rekonstruáljam a tábornok rabszolgaságra vonatkozó nézeteit, vagy rabszolgatartó gyakorlatának bemutatására törekedjem. Ezért inkább egy döntő fontosságú mozzanatot emelek ki, mégpedig azt, hogy Washingtonnak az amerikai forradalom eseményeiben való aktív részvétele hogyan és miért eredményezte rabszolgaságról vallott felfogásának változását.

George Washington 1743-ban, tizenegy éves korában lett rabszolgatartó, amikor tíz rabszolgát örökölt elhunyt édesapja, Augustine Washington (1694–1743) után. Amikor pedig apja első házasságából született idősebb féltestvére, Lawrence Washington (1718–1752) is meghalt 1752-ben, George újabb huszonhét rabszolga birtokába jutott. Lawrence elhunytá révén került tulajdonába két évvel később a Mount Vernon-i családi birtok is. George Washington nagyon jó házasságot kötött, amikor 1759-ben feleségül vette a gazdag özvegy Martha Dandridge Custis-t (1731–1802), hiszen ezzel a fennhatósága alá került rabszolgák száma több mint duplájára nőtt. A helyzet az volt, hogy Martha első férje, Daniel Parke Custis

* A tanulmány elkészítését a Mount Vernon-i Fred W. Smith National Library for the Study of George Washington egy hónapos kutatói ösztöndíja (2015. szeptember) tette lehetővé.

¹ Philyaw, L. Scott: *Washington and Slavery*. In: Engel, Edward G. (ed.): *A Companion to George Washington*. Malden–Oxford, 2012. 105.

(1711–1757) végrendelet nélkül halt meg, így a fennálló virginiai jogszabályok értelmében rabszolgái a földbirtokához kapcsolódtak. A Custis birtokok hatalmas kiterjedésűek voltak, területük a 27 négyzetmérföldet is meghaladta, s 285 rabszolga tartozott hozzájuk. Martha özvegyrésze a birtok harmadát jelentette, s ez élethossziglan az ő kezelésébe került, körülbelül 85 rabszolgával egyetemben. A fennmaradó kétharmad részt a Custis házaspár kiskorú gyermekei eltartása céljából letétbe helyezték. Amikor Martha Dandridge feleségül ment George Washingtonhoz, a teljes Custis örökség – a rabszolgákat is beleértve – az ő kezelésébe került, viszont a birtokok hasznából csak azt az egyharmadnyi jövedelmet vehette ki, amely Marthát illette. A fennmaradó kétharmadból származó hasznot letétbe helyezték a két Custis leszármazott ellátására. Ez azt jelenti, hogy a – korabeli szóhasználatból élve – „hozomány rabszolgák” (*dower slaves*) jogi értelemben véve nem voltak George Washington tulajdonában, de gyakorlatilag ő rendelkezett felettük és használta munkaerejüket.²

Az amerikai forradalom előtti időszakban Washingtonnak nem voltak fenntartásai rabszolgák vételével vagy eladásával kapcsolatban. Az utóbbi lépésre azonban egyre nehezebben szánta rá magát, mivel szerette volna elkerülni a rabszolgacsaládok szétszakítását, de a „bajkeverő” rabszolgák eltávolítása érdekében néha erre a lépésre is rákényszerült. Elsősorban rabszolgái természetes szaporodásának köszönhetően a Washington fennhatósága alatt lévő rabszolgák száma folyamatosan emelkedett. 1774-ben 135 rabszolga után fizetett adót, s ezek összértéke a 2000 fontot is meghaladta. Rabszolgái száma 1786-ra 213 főre emelkedett, halálának évében (1799) pedig 317 fő volt. Ebből 124 volt a Washington saját tulajdonában lévő rabszolgák száma, 40-et egyik szomszédjától bérelt, a fennmaradó 153 pedig a „hozomány rabszolgák” közé tartozott.³

A virginiai rabszolgatartó birtokosok hagyományosan legfontosabb terményének a dohány számított, s a rabszolga munkaerőt az egész gazdasági évben hatékonyan lehetett e növény termesztésében alkalmazni. A fiatal Washington is elsősorban dohány termesztésével foglalkozott, ám egyre elégedetlenebb lett vele. A dohány elég hamar kimerítette a termőtalajt, ami állandóan újabb birtokok megvásárlására készítette a dohánytermelő birtokosokat. De Washington az általa termelt dohány minőségével és annak eladási árával sem volt megelégedve. Mindezek a tényezők – Thomas Jeffersonhoz hasonlóan – arra vezették, hogy alternatív tevékenységekkel próbálja megőrizni birtokai gazdasági hatékonyságát és jövedelmezőségét. Ennek köszönhetően legtöbb virginiai kortársánál hamarabb, már az 1760-as években áttért a gabonatermesztésre. A búzatermesztéshez viszont kevesebb munkaerőre volt szükség, s – a dohányval ellentétben – a munkaerő-szükséglet nem egyenletesen oszlott meg a gazdasági év egyes szakaszai között. Mivel Washington nem szívesen adta el rabszol-

² Philyaw: *Washington and Slavery*, 105–106. A „hozomány rabszolgák” jogi értelemben Martha Washingtonhoz tartoztak, s az ő halála után az ő leszármazottai örökölték őket. Martha Dandridge-nek az első házasságából két gyermeke született: John Parke Custis (1754–1781) és Martha Parke Custis (1756–1773). Az utóbbi nagyon fiatalon, gyermektelenül halt meg. Az előbbinek négy gyermeke maradt életben, három lány és egy fiú, George Washington Parke Custis (1781–1857). A „hozomány rabszolgákat” Martha halála után ők, vagyis Martha Washington unokái örökölték. *George Washington utolsó akarata és végrendelete*. In: *The Papers of George Washington. Retirement Series 4, April – December 1799*. Ed.: Thowig, Dorothy. Charlottesville – London, 1999. 494.; Furstenberg, Francois: *In the Name of the Father. Washington's Legacy, Slavery, and the Making of a Nation*. New York, 2006. 71–74.; Thompson, Mary V.: *„The Only Unavoidable Subject of Regret”*: *George Washington and Slavery*. Kiadatlan kézirat, Fred W. Smith National Library for the Study of George Washington, 1999. 14–15.

³ Philyaw: *Washington and Slavery*, 106.; Furstenberg: *In the Name of the Father*, 73.

gáit, ezért az Egyesült Államok első elnökének egyre több „felesleges” rabszolgát kellett eltartania. Ebből aztán súlyos feszültségek adódtak.⁴

A rabszolgaság és az amerikai forradalom

Az amerikai forradalom kitörése azonban más problémákat is felvetett az olyan virginiai rabszolgatartók számára, amilyen George Washington is volt. Washington 1775-ben nevezte ki a II. Kontinentális Kongresszus a Kontinentális Hadsereg parancsnokává, s ebben a minőségében a rabszolgaság vonatkozásában is súlyos nehézségekkel kellett szembenéznie. Az egyik ilyen probléma az afroamerikaiak felfegyverzésének kérdése volt. Washington nem az amerikai forradalom idején szembesült először ezzel a dilemmával. Bár a korabeli virginiai törvények tiltották a szabad vagy rabszolga afroamerikaiak alkalmazását a gyarmat milíciájában, bizonyos szükséghelyzetekben kénytelenek voltak áthágni ezt a szabályt. Ez történt a franciák és az indiánok elleni háborúban (1754–1763) is, amelyben Washington megalapozta katonai hírnevét. Amikor 1754-ben Robert Dinwiddie (1693–1770), Virginia helyettes kormányzója utasítására egy kisebb haderőt vezetett az Ohio folyó völgyébe, egy fekete személyi szolgálja is elkísérte, aki az egyik összecsapásban elesett, bár valószínűleg fegyvertelenül. 1755-ben Edward Braddock (1695–1755) tábornok vezetésével egy nagyobb brit erő kísérelte meg a franciák kiűzését az Ohio völgyéből, s ebben a haderőben George Washington is ott szolgált. Amikor úgy látszott, hogy közel a franciákkal való összecsapás ideje, Braddock elrendelte a fekete tisztiszolgák és szolgák felfegyverzését. Braddock ugyan katasztrofális vereséget szenvedett, mégis úgy látszik, hogy az afroamerikaiak katonai alkalmazását valamilyen formában Washington is elfogadta. A Virginiai Ezred ezredesként ugyanis egyik beosztottját arra utasította, hogy „a századában lévő mulattokat és négereket tartsa vissza, és felderítőkként és erdőirtókként alkalmazza őket”.⁵

Washington tábornoknak azután a függetlenségi háború idején is szembe kellett néznie az afroamerikaiak felfegyverzésének kérdésével. Amikor frissen kinevezett főparancsnokként a Bostont ostromgyűrűben tartó amerikai csapatokhoz érkezett, meglepődve tapasztalta, hogy – az új-angliai viszonyoknak megfelelően – a seregben felfegyverzett afroamerikaiak is szolgálnak. Az 1775. október 8-án megtartott haditanácsban a kérdést abban a formában vitatták meg, hogy „tanácsos-e négerek igénybevétele az új hadseregben, vagy tegyenek-e különbséget e vonatkozásban a rabszolgák, valamint azok között, akik szabadok”. A haditanács „egyhangúlag elutasított minden rabszolgát, s nagy többséggel általában a négereket is”. Washington mindkét döntést támogatta, ám a két szavazás eltérő eredménye arra utal, hogy a szabad feketék alkalmazásának voltak támogatói Washington vezérkarában. Ezzel a határozattal kapcsolatban azonban L. Scott Philyaw arra is felhívta a figyelmet, hogy az ilyesfajta bizalmatlanság nem csupán az afroamerikaiakkal szemben élt az amerikai katonai vezetők körében. A britektől átszökött katonákkal és a kiskorú fehérekkel szemben is hasonló „bizalmatlanságot” lehetett megfigyelni, mivel „ezek a meggyanúsított katonák nem hazafiakként választották azt, hogy harcolnak a forradalomért, hanem azért, hogy korábbi gazdáiktól »megszökjenek«, legyen bár az egy ültetvényes, a brit hadsereg vagy egy szülő”. Washington a feketék gyerekes viselkedését és jellemét hangoztató korabeli felfogásnak

⁴ Philyaw: *Washington and Slavery*, 106.

⁵ Philyaw: *Washington and Slavery*, 112. George Washington levele Peter Hognak, 1755. december 27. In: *The Papers of George Washington. Colonial Series 2*. Ed.: Abbot, W. W. Charlottesville, 1983. 236.

megfelelően ezért sem tartotta őket alkalmasnak a fegyveres szolgálatra – a kiskorúakhoz és az öregekhez hasonlóan.⁶

Washington véleménye John Murray, Dunmore grófja (1730–1809), Virginia utolsó királyi kormányzója nevezetes proklamációja után némileg megváltozott az afroamerikaiak katonai képességeit illetően. A kormányzó 1775. november 7-én szabadságot ígért a „lázadók” azon szerződéses szolgálói és rabszolgái számára, akik csatlakoznak a brit hadsereghez. Washington több szempontból is aggodalommal tölthette el ez az esemény. Egyrészt a britekhez szökő rabszolgák az ellenséget erősíthették, másrészt Dunmore Chesapeake-öbölben cirkáló hajói a Potomac folyó partján fekvő Mount Vernon-i birtokát közvetlenül is fenyegethették. Márpedig az ellenség főparancsnoka birtokának elfoglalása jelentős lélektani hatással lehetett a harcoló felekre, az ott dolgozó rabszolgákról nem is beszélve. A birtok felügyelője ebben a helyzetben arról értesítette Washingtont, hogy a rabszolgák között „egyetlen ember sincs, aki nem hagyna el bennünket, ha úgy vélnék, hogy valóban megszökhetnek”. A rabszolgák egy részének szökésére aztán valóban sor is került, amikor 1776. július 19-én egy brit járőrhajó legénysége, édesvízkészleteit pótlendő, partra szállt a tábornok Mount Vernon-i birtokán. A britek – akik tisztában voltak azzal, hogy kinek a birtokán tartózkodnak – védelmet és szabadságot kínáltak Washington rabszolgáinak, akik közül tizenheten úgy döntöttek, hogy az „ellenséggel” tartanak.⁷

Washington a Kontinentális Hadsereg számára december 30-án kiadott általános parancsban úgy fogalmazott, hogy mivel „a tábornokot úgy tájékoztatták, hogy a szabad négerek közül számosan vágyanak arra, hogy beálljanak katonának, engedélyt adott a toborzó tiszteknek, hogy fogadják őket, és megígéri, hogy az ügyet a Kongresszus elé terjeszti”. Egy nappal később pedig a Kontinentális Kongresszus elnökéhez, John Hancockhoz (1737–1793) címzett levelében azt írta, hogy „bemutatták nekem, hogy az ebben a hadseregben szolgáló szabad négerek nagyon is elégedetlenek azzal, hogy elbocsájtják őket – s amint ezt megértik, a minisztérium hadseregében [ti. a brit haderőben – L. Cs.] kereshetnek alkalmazást – ezért máris merészeltem eltérni a rájuk vonatkozó határozattól, s engedélyt adtam a felvételükre, ám amennyiben a Kongresszus ezt nem erősítené meg, véget vetek ennek”. Vajon azt jelentené mindez, hogy Washington véleménye megváltozott az afroamerikaiak katonai képességeire vonatkozóan? L. Scott Philyaw ezzel kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy „ebben az esetben az, hogy Washingtonnak megfelelő csapatokra volt szüksége, felülírta a még meglévő bizonytalanságát az afroamerikaiak hadseregben elfoglalt helyére vonatkozóan”. Megjegyzendő, hogy a Kongresszus a következő év január 16-án végül azt a határozatot hozta, hogy „azok a szabad feketék, akik hűségesen szolgáltak a Cambridge-nél állomásozó hadseregben, újból felvehetők, de senki más”.⁸

⁶ Haditanács jegyzőkönyve. In: *The Papers of George Washington. Revolutionary War Series 2, September – December, 1775*. Ed.: Abbot, W. W. Charlottesville, 1987. 125.; Philyaw: *Washington and Slavery*, 112–113.

⁷ A felügyelő véleményét idézi: Egerton, Douglas R.: *Death or Liberty. African Americans and Revolutionary America*. Oxford – New York, 2009. 6., 72.

⁸ Általános parancsok 1775. december 30. In: *The Papers of George Washington. Revolutionary War Series 2, September – December, 1775*. Ed.: Abbot, W. W. Charlottesville, 1987. 620.; George Washington levele John Hancocknak, 1775. december 31. In: *The Papers of George Washington. Revolutionary War Series 2, September – December, 1775*. Ed.: Abbot, W. W. Charlottesville, 1987. 623.; Philyaw: *Washington and Slavery*, 113.; *Journals of the Continental Congress online* [http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/hlaw:@field\(DOCID+@lit\(jc00419\)\)](http://memory.loc.gov/cgi-bin/query/r?ammem/hlaw:@field(DOCID+@lit(jc00419))): (letöltés: 2015. szeptember 18.); Philyaw: *Washington and Slavery*, 114.

Mindez persze csak a szabad feketékre vonatkozott, nem pedig a rabszolgákra, akiknek a brit hadseregbe való felvételét Lord Dunmore kiáltványa kilátásba helyezte – igaz, csak a „lázadók” rabszolgáira vonatkozóan. A volt királyi kormányzó felszólítására azonban a brit hűségen maradt rabszolgatartók rabszolgái közül is sokan csatlakoztak „etióp regimentjéhez”.⁹ Dunmore proklamációja, illetve a háború kedvezőtlen alakulása és elhúzódása viszont a „lázadókat” is arra készítette, hogy megfontolják a rabszolgák katonai alkalmazásának lehetőségét. A háború második felében a déli hadszíntéren elszenvedett amerikai vereségek – különösen a dél-karolinai Charles Town eleste, ahol 5500 amerikai katona adta meg magát – még élesebben vetették fel a kérdést. Ekkor merült fel a Kongresszusban, hogy Dél-Karolinában és Georgiában állítsanak ki egy 3300 főből álló egységet rabszolgákból. A dél-karolinai ültetvényesek közül Henry (1724–1792) és John Laurens (1754–1782), apa és fia karolta fel a tervet, de a dél-karolinai törvényhozás kétszer is leszavazta a javaslatot.¹⁰ Henry Laurens egy 1779. március 16-án kelt levelében tájékoztatta Washingtonot az elképzeléseiről. Ebben a dél-karolinai helyzet súlyosságát ecsetelte, viszont úgy vélte, hogy ha „felfegyvereznénk 3000 Karolinában általam kiválasztott fekete férfit, nem kétséges, hogy sikerrel ki tudnánk verni a briteket Georgiából, és még Kelet-Floridát is el tudnánk foglalni július végéig”. A tábornok 1779. március 20-án válaszolt, s kifejtette, hogy szerinte „a rabszolgák felfegyverzésének politikája vitatható, hacsak az ellenség nem áll elő ezzel a példával, de ha mi kezdenék el belőlük álló zászlóalj felállítását, a legkisebb kétségem sincs afelől, hogy (amennyiben a háború tovább folytatódik) követnének minket ebben, s eljárásukat a mienkkel igazolnák. Mindennek eredménye az lesz, hogy versenyeznünk kell, ki tudja gyorsabban felfegyverezni [ti. a rabszolgákat – L. Cs.], és hol vannak a fegyvereink ehhez. Ezen túlmenően, az sem világos számomra, hogy ez a diszkrimináció nem teszi-e a rabszolgaságot még terhesebbé azok számára, akik azok maradnak... Attól tartok, hogy az összehasonlítás ebben az esetben nagyobb elégedetlenség kialakulásához fog vezetni azok körében, akik továbbra is szolgásban lesznek tartva.”¹¹

Ugyanakkor Washington nagyra becsülte annak a James Armistead nevű rabszolgának a szolgálatát, aki Yorktown ostromakor kettős ügynökként szolgált az amerikai ügyet. Armistead engedélyt kapott arra, hogy az amerikaiak számára kémkedjen. Szőkevény rabszolgának tetteve magát bebocsátást nyert az ostromlott városba, ahol Washington számára gyűjtött híreket, majd szolgálatait színleg a briteknek is felajánlotta, akiket pedig téves információkkal látott el az amerikai–francia koalíciós erők helyzetéről. Az amerikai ügynek tett szolgálataiért cserébe, Lafayette márki (1757–1834) kérésére Virginia törvényhozása

⁹ Dunmore kiáltványának hatásáról részletesebben lásd: Egerton: *Death or Liberty*, 69–74.; Taylor, Alan: *The Internal Enemy. Slavery and War in Virginia 1772–1832*. London – New York, 2013. 23–27.; Parkinson, Robert G.: *The Common Cause. Creating Race and Nation in the American Revolution*. Chapel Hill, 2016. 153–163.

¹⁰ A Laurensok terveire részletesebben lásd: Massey, Gregory D.: *The Limits of Antislavery Thought in the Revolutionary Lower South: John Laurens and Henry Laurens*. *The Journal of Southern History*, vol. 63. (1997) No. 3. 495–503.; Edelson, S. Max: *Slavery, Tyranny, and Paternalism: Reconsidering Henry Laurens as Exemplar Master for the Age of Revolution*. Kézirat a szerző tulajdonában.

¹¹ Henry Laurens levele John Washingtonnak, 1779. március 16. In: *The Papers of George Washington. Revolutionary War Series 19, 15 January – 7 April, 1779*. Ed.: Crackel, Theodore J. Charlottesville – London, 2009. 503.; George Washington levele Henry Laurensnek, 1779. március 20. In: uo. 542.

1787-ben felszabadította Armistead-et, bár ebbe gazdája csak akkor volt hajlandó beleegyezni, amikor a törvényhozók anyagi kompenzációt szavaztak meg számára.¹²

A függetlenségi háború során arra is akadt példa, hogy a brit párti lojalisták elkobzott rabszolgáival fizették ki az amerikai katonákat. Ezt a gyakorlatot Virginiában azért nem tudták követni, mivel ott a rabszolgatartók jelentős többsége támogatta a függetlenség ügyét. Ugyanakkor a helyi rabszolgatartó gazdálkodás átalakulása következtében jelentős számú „felesleges” rabszolga élt az államban. Ezért Virginia törvényhozásában olyan törvényjavaslatot terjesztettek be, amely a hús vagy annál több rabszolgával rendelkező ültetvényeseket kötelezte volna arra, hogy minden huszadik rabszolgájuk után egy rabszolgát az amerikai hadseregben szolgáló fehér katonák kifizetésére ajánljanak fel. A felajánlott rabszolgáknak „tíz és harminc év közötti egészséges és erős négereknek” kellett volna lenniük, s azok a fehér katonák kapták volna őket jutalomképpen, akik a háború végéig vállaltak volna szolgálatot. A toborzás ösztönzése céljából, a fehér katonák már a jelentkezéskor megkapták volna jutalmukat. A tervből ugyan nem lett semmi, ám érdekességként érdemes megjegyezni, hogy „George és Martha Washingtonnak körülbelül 8–10 rabszolgáját kellett volna feláldoznia az Öreg Domínium [ti. Virginia – L. Cs.] háborús erőfeszítései érdekében.”¹³

A forradalom hatása és a rabszolgaság

A forradalom hatására Virginia 1782-ben jelentősen megkönnyítette a helyi rabszolgák felszabadítását. 1723 óta erre a tulajdonosoknak csak akkor volt lehetőségük, ha a felszabadításhoz a gyarmat, majd állam kormányzója, illetve a mellette működő tanács is beleegyezését adta. Az új törvény a felszabadítás körülményeinek meghatározását teljes mértékben és kizárólag a gazdákra bízta. A törvény hatására jelentősen megnőtt az államban a felszabadítások száma, s ezen felbuzdulva 1783 februárjában Lafayette márki arra tett javaslatot Washingtonnak, hogy „vásároljunk együtt egy kis birtokot, ahol megpróbálkozhatnánk a négerek felszabadításával, s hogy bérlőkként használjuk őket. Egy olyan példa, mint az öné, általános gyakorlattá teheti ezt, ha sikerrel járunk Amerikában [ti. az Egyesült Államokban – L. Cs.], örömmel fogom időm egy részét arra fordítani, hogy a módszert a nyugat-indiai szigetekeken is divattossá tegyem.” Washington finoman kitérő választ adott ifjú kollégája levelére, s kijelentette: „A terv, kedves márki, amit precedensként javasol ezen ország fekete népe felszabadításának ösztönzésére a rabságnak abból az állapotából, amelyben jelenleg tartják őket, feltűnő bizonyítéka az ön szíve jóakarátának. Boldogan osztozom önnel ebben a dicséretes munkában, ám későbbre halasztanám a részletek megbeszélését addig, amíg nem részesülünk abban az örömben, hogy látjuk egymást.” Erre a személyes találkozásra nem sokkal a háború befejeződése után került sor, s arról, hogy miről esett szó kettejük között, egy éppen abban az időben Mount Vernonban tartózkodó harmadik vendég Washingtonhoz írott leveléből értesülhetünk: „Ön meg kívánt szabadulni az összes négerétől, és a márki azt kívánta, hogy mindannyiuk rabszolga sorsának bárcsak véget lehetne vetni. Mérhetetlenül boldog lennék, ha az önök közös megbeszélése és befolyása erre vezetne, így adván meg a végső lökést, s tenné végképp fényessé az önök politikai karakterét.” A márki 1785-ben a tettek mezejére lépett. Francia Guyanában azzal a feltétellel vásárolt egy birtokot, hogy az ott található rabszolgákat sem eladni, sem pedig elcserélni nem lehet. Mint Washingtonnak írta:

¹² Philyaw: *Washington and Slavery*, 115–116.

¹³ A javaslatot idézi: Philyaw: *Washington and Slavery*, 114. Később, a Virginia elleni brit támadás idején is felmerült a feketék katonai alkalmazása. Ekkor Lafayette márki fordult ezzel a kéréssel a virginiai törvényhozáshoz, amely azonban elutasította azt. Philyaw: *Washington and Slavery*, 114–115.

„Emlékszik arra az ötletre, amelyet három évvel ezelőtt osztottam meg önnel, s amelyet a Cayenne nevű francia gyarmaton fogok kipróbálni, de más leveleimben részletesebben is beszámolok majd erről a tárgyról önnek.” Erre a részletesebb beszámolóra 1786 februárjában került sor: „...van egy másik titok is, kedves tábornokom, amit megosztok önnel, nevezetesen, hogy százhuszonezer francia livre-ért vásároltam egy ültetvényt Cayenne gyarmaton, s fel fogom szabadítani a négereimet annak a kísérletnek megfelelően, amelyről tudja, hogy a kedvencem.” A tábornok válasz levelében kifejtette, hogy „az utóbb történt birtokvásárlása Cayenne gyarmaton abból a célból, hogy felszabadítsa az ott található rabszolgákat, emberiségének nagylelkű és nemes bizonyítéka. Bárcsak Istennek köszönhetően hasonló szellemiség válna általánossá az emberek gondolkodásában ebben az országban is.”¹⁴

Nagyon érdekes, hogy élete utolsó hat évében Washington is belevágott egy hasonló terv megvalósításába Virginiában, még ha az nem is járt volna a rabszolgák azonnali felszabadításával. Azt tervezte, hogy a Mount Vernon-i birtokától messzebb fekvő négy gazdaságot bérbe adja a gazdálkodáshoz megfelelően értő angol és skót bérlőknek. Így a tábornok megszabadult volna e birtokok közvetlen menedzselésének terhéértől, s állandó, kiszámítható jövedelemhez jutott volna. E terv keretében arról is elgondolkodott, hogy „sok néger férfit és nőt munkásokként... alkalmazhatnának” a Brit-szigetéről érkezett bérlők, „amennyiben ezt részesítenék előnyben az ahhoz az osztályhoz [ti. a munkássághoz – L. Cs.] tartozó emberek behozatala helyett”. Mindehhez azonban azt is hozzátette, hogy „megfontolást igényel, hogy a fehérek és a feketék összevegyítésében meddig tanácsos elmenni, különösen akkor, ha az előbbieket egyáltalán nincsenek hozzászokva az utóbbiakhoz”. Washington ugyan több potenciális angol és skót bérlővel is levelezésben állt, de a tervből végül semmi sem valósult meg, megfelelő számú érdeklődő híján.¹⁵

A függetlenségi háború után szinte az egész Egyesült Államokban elterjedtek a rabszolgatartás-ellenes érzelmek. Ebben a helyzetben Washington több olyan ügygel is szembekeverült, amelyek állásfoglalásra készítették a rabszolgaság kérdését illetően. Ezekben a szigorúan magánjellegű megszólalásaiban a tábornok kettős érzellemmel viszonyult a kérdéshez. Egyrészt üdvözölte a végcél, másrészt helytelenítette az abolícionista által javasolt módszereket. 1786 tavaszán az történt például, hogy a *Pennsylvania Abolition Society* (Pennsylvaniai Abolícionista Társaság – a továbbiakban: PAS) az állam 1780-ban elfogadott fokozatos rabszolga-felszabadítást előíró törvényére hivatkozva pert indított egy Virginiából oda vitt rabszolga szabadságának kimondása céljából. A rabszolga egy bizonyos Philip Dalby tulajdonát

¹⁴ Lafayette levele George Washingtonnak, 1783. február 5. In: *The Writings of George Washington 26, January 1, 1783 – June 10, 1783*. Ed.: Fitzpatrick, John C. Washington D. C., 1938. 300.; George Washington levele Lafayette-nek, 1783. április 5. uo.; William Gordon levele George Washingtonnak, 1784. augusztus 30. In: *The Papers of George Washington. Confederation Series 2, July 1784 – May 1785*. Eds.: Abbot, W. W. – Twohig, Dorothy. Charlottesville–London, 1992. 64.; Lafayette levele George Washingtonnak, 1785. július 14. In: *The Papers of George Washington. Confederation Series 3, May 1785 – March 1786*. Eds.: Abbott, W. W. – Twohig, Dorothy. Charlottesville–London, 1994. 121.; Lafayette levele George Washingtonnak 1786. február 6. In: uo. 544.; George Washington levele Lafayette-nek, 1786. május 10. In: *The Papers of George Washington. Confederation Series 4, August 1786 – January 1787*. Eds.: Abbot, W. W. – Twohig, Dorothy. Charlottesville – London, 1995. 43.; Philyaw: *Washington and Slavery*, 116.; Thompson, Mary V.: „*The Only Unavoidable Subject of Regret*”: *George Washington and Slavery*. Kézirat, Fred W. Smith National Library for the Study of George Washington, 8–11.

¹⁵ George Washington levele Arthur Youngnak, 1793. december 12. In: *The Papers of George Washington. Presidential Series 14, 1 september 31 December 1793*. Ed.: Hoth, David R. Charlottesville–London, 2008. 509.

képezte, akinek Alexandriában, a Mount Vernonhoz legközelebb eső városban volt boltja. Dalby egy hirdetőmentet tett közzé a helyi újságokban, amelyben arra intette a déli polgárokat, hogy óvakodjanak Philadelphiába menni, mert ott (rabszolga) tulajdonukat kockáztathatják azzal, hogy hasonló per „áldozatai” lesznek. Ezeket a hirdetőmenteket Washington valószínűleg olvasta, s ez indíthatta arra, hogy régi barátjának, Robert Morrisnak (1734–1806) beszámoljon az esetről, s kifejtse véleményét: „Az alexandriai Dalby urat Philadelphiába hívták, hogy részt vegyen egy általa terhesnek nevezett perben az egyik rabszolgájára vonatkozóan, akit az város kvékereinek egy társasága (amelyet ebből a célból hoztak létre) megpróbált felszabadítani [...] Abból, amit Dalby úr elmondott az ügyről, úgy tűnik, hogy ez a társaság nem csupán az igazsággal ellentétesen cselekszik, már ami az idegenekkel szembeni viselkedését illeti, hanem – véleményem szerint – nem is politikusan az állam [ti. Pennsylvania – L. Cs.] és különösen a város [ti. Philadelphia – L. Cs.] vonatkozásában, vagy úgy, hogy képes lenne céljait megvalósítani (hacsak nem a zsarnokság és az elnyomás törvényei által).”¹⁶

Washington tehát egyértelműen elítélte, hogy a PAS aktivistái „bujtogassák” a déli polgárok „tulajdonait”, azonban mindehhez azt is hozzátette, hogy „remélem, ezekből a megfigyeléseimből nem azt fogja levonni, hogy az lenne a kívánságom, hogy azokat a boldogtalan embereket, akik ennek a levélnek a tárgyai, rabszolgaságban tartásuk. Csak azt mondhatom, hogy nincs még egy élő ember, aki nálam őszintébben kívánná egy felszabadításukat célzó terv elfogadását. Ennek megvalósítására azonban egyetlen megfelelő és hatékony mód van, mégpedig törvényhozás hatalma útján, s ehhez, amíg bírok azzal, mindig szavazatomat fogom adni.”¹⁷

Ezen álláspontjának megfelelően azonban így folytatta: „Amikor azokat a rabszolgákat, akik boldogok és elégedettek a mostani gazdáik mellett, felbujtják, és arra csábítják, hogy elhagyják őket, amikor a gazdákat váratlanul lepik meg ezzel a gyakorlattal; amikor az ilyesfajta viselkedés elégedetlenséget idéz elő az egyik és haragot a másik oldalon; amikor mindez olyan emberrel történik meg, akinek erszénye nem vethető össze a Társaságéval, és azért vesztí el a tulajdonát, hogy megszerezze azokat az eszközöket amellyel megvédelmezheti azt – akkor elnyomásról van szó az utóbbi esetben, és nem emberies viselkedésről általában, mivel az több bajt okoz annál, mint amennyit megold.”¹⁸

Washington hasonló kettős véleményét fogalmazott meg nem sokkal később abban a levélben is, amelyben Lafayette márkinak gratulált a Francia Guyana-i kezdeményezéséhez. A fentebb idézett passzust ugyanis így folytatta: „...szomorúan látom, hogy bizonyos petíciókat nyújtottak be a törvényhozásnak a legutóbbi ülészak idején a rabszolgák felszabadítása

¹⁶ A társaságot többségében kvéker abolicionisták alapították 1775-ben Anthony Benezet (1713–1784) vezetésével. Eredeti teljes neve: *Society for the Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage* (A törvénytelenül fogságban tartott szabad feketéket segélyező társaság). A társaságot 1784-ben átszervezték, s ekkor már a rabszolga-felszabadítás célkitűzése is bekerült a szervezet nevébe: *Pennsylvania Society for Promoting the Abolition of Slavery and for the Relief of Free Negroes Unlawfully Held in Bondage* (A rabszolgaság eltörlését célul tűző és a törvénytelenül fogságban tartott szabad feketéket segélyező társaság), azonban közkeletűen csak *Pennsylvania Abolition Society*-ként (Pennsylvaniai Abolicionista Társaság) emlegették. George Washington levele Robert Morris-nak, 1786. április 12. In: *The Papers of George Washington. Confederation Series 4, April 1786 – January 1787*. Eds.: Abbot, W. W. – Twohig, Dorothy. Charlottesville–London, 1995. 15.

¹⁷ George Washington levele Robert Morrisnak, 1786. április 12. In: *The Papers of George Washington. Confederation Series 4, April 1786 – January 1787*. Eds.: Abbot, W. W. – Twohig, Dorothy. Charlottesville–London, 1995. 16.

¹⁸ Uo.

érdekében, de azok aligha érdemlik meg az elolvasást. Valóban úgy gondolom, hogy egyszerűen való szélnek eresztésük [ti. a rabszolgáké – L. Cs.] több kényelmetlenséget és bajt okozna; ezzel szemben bizonyos, hogy fokozatosan lehetne és vitán felül így kellene [ti. felszabadítani a rabszolgákat – L. Cs.], mégpedig a törvényhozás hatalma által.¹⁹

Az amerikai forradalom hatására egyértelműen megváltozott Washington rabszolgatartásról alkotott felfogása. A forradalom előtt egyszerűen olyan adottságként fogadta el a rabszolgatartó rendszer létezését, amellyel rabszolgatartó birtokosként minden különösebb konfliktus nélkül együtt tudott élni. A forradalom eredményeként eljutott arra a következtetésre, hogy a rabszolgatartás morális és gazdasági okokból sem megfelelő rendszer Virginia számára, ám megszüntetését szigorúan csak törvényhozási úton és fokozatosan tudta elképzelni. Az a levélrészlet is gondolkodásának megváltozására utal, amelyben 1786-ban kifejtette: „Soha többé nem kívánok vásárlás útján újabb rabszolgák birtokába jutni (ha csak bizonyos körülmények nem kényszerítenek erre). Legelső kívánságaim között szerepel, hogy láthassam egy olyan terv elfogadását ebben az országban, amelyik lassú, biztos és alig észrevehető módon eltörölné azt”.²⁰

Persze a rabszolgák vásárlásának elutasítása mögött egyéb tényezők is meghúzódtak. Amint arról már szó esett, a gabonatermesztésre való áttérés következtében Washingtonnak is kevesebb rabszolgára volt szüksége, de mivel a családok szétszakadásának elkerülése érdekében nem szívesen adta el rabszolgáit, azok száma folyamatosan nőtt. Pár hónappal halála előtt már arról számolt be egyik ismerősének, hogy „a felesleget nem tudom eladni, mivel elvileg ellenzem az emberekkel történő ilyesfajta kereskedelmet. Kölcsönbérletbe adni őket majdnem ilyen rossz, mivel nem tudom őket családonként előnyösen elhelyezni, a családok felosztásával szemben pedig ellenérzéseim vannak. Mit tehetek tehát? Valamit tenni kell, különben tönkre megyek, mivel az összes pénz (hozzászámítva amit a termés eladásából és bérleti díjából nyerek), amit azon *földjeim* [kiemelés az eredetiben – L. Cs.] után kaptam, amelyeket az utolsó négy évben ötvenezer dollár értékben eladtam, aligha tudnak a felszínen tartani.”²¹

A jó teljesítményt rabszolgái esetében is elismerte Washington, s ebben valószínűleg a forradalom eseményei is megerősítették. Erre utalhat, hogy 1788-ra már valamennyi felügyelője és előmunkása rabszolgái közül került ki. Saját gazdasága és a virginiai gazdaság állapotából kiindulva az 1790-es évek elejére arra a meggyőződésre jutott, hogy a rabszolgatartó gazdálkodás nem hatékony, s ez is újabb érveléssel szolgált számára ahhoz, hogy a rendszer felszámolását kívánja. Mint láttuk, ezt kizárólag törvényhozási úton, a fokozatosság elvének betartásával, a rabszolgatartók tulajdonjogainak figyelembevételével tartotta megvalósíthatónak.

¹⁹ George Washington levele Lafayette-nek, 1786. május 10. In: *The Papers of George Washington. Confederation Series 4, April 1786 – January 1787*. Eds.: Abbot, W. W. – Twohig, Dorothy. Charlottesville–London, 1995. 43.

²⁰ George Washington levele John Francis Mercer-nek 1786. szeptember 9. In: *The Writings of George Washington 29, September 1, 1786 – June 19, 1788*. Ed.: Fitzpatrick, John C. Washington D. C., 1939. 5.

²¹ George Washington levele Robert Lewis-nak 1799. augusztus 18. In: *The Writings of George Washington 37. kötet, November 1, 1798 – December 13, 1799*. Ed.: Fitzpatrick, John C. Washington D. C., 1940. 338–339.